

202

AP B

ΙΩΑΝΝΗΣ Κ. ΒΗΧΑΣ
ΕΦΟΡ. ΕΙΣΗΓΗΤΗΣ

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΕΝ ΛΙΒΟΡΝΩ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΣΧΟΛΗΣ ΠΡΟΣΘΗΚΑΙ

ΥΠΟ

ΠΕΡΙΚΛΕΟΥΣ Γ. ΖΕΡΛΕΝΤΟΥ

Ὁ ἐλλόγιμος Θεμιστοκλῆς Βολίδης, ἐπιμελητὴς τῶν χειρογράφων τευχῶν ἐν τῇ ἐθνικῇ βιβλιοθήκῃ, ἐν μελέτῃ δημοσιευθεῖσῃ ἐν τετάρτῳ τεύχει τῶν «Χιακῶν χρονικῶν»¹ ἐπανορθοῖ τινα τῶν ἐν μελέτῃ μου «περὶ τῆς ἐν Λιβόρνῳ ἐλληνικῆς σχολῆς» ἐξ ἀνεκδότων γραμμάτων καὶ δὴ ὅτι ὁ ἐν Λιβόρνῳ ναὸς τῆς ἐλληνικῆς κοινότητος ὑφίστατο ἀπὸ τοῦ 1754 ἀντὶ τοῦ ὑπ' ἐμοῦ σημειουμένου ἔτους 1760 τῆς ἀνεγέρσεως τοῦ ναοῦ· καὶ ὅτι ἀπὸ τοῦ ἔτους 1775 ἐδίδασκεν ἐν Λιβόρνῳ ὁ Παναγιώτης Θωμᾶς, ὁ εἶναι λίαν ἀπίθανον, ἐκτὸς ἐὰν ἐδίδασκε κατ' ἰδίαν, ἀντὶ τοῦ ὑπ' ἐμοῦ σημειουμένου ἔτους 1802 τῆς συστάσεως τοῦ σχολείου. Περιπλέον δὲ προστίθεται ὅτι ἐκ προδημοσιευθεισῶν μελετῶν περὶ τοῦ Μισαήλ Ἀποστολίδου προκύπτουσιν ἀντιλεγόμενά τινα τῶν ὧν ἐσημειωσάμην περὶ αὐτοῦ⁽²⁾. Ἐγὼ μὲν οὐ μόνον εὐχαριστῶ, ἀλλὰ καὶ εὐγνωμονῶ τὸν ἐλλόγιμον ἄνδρα περὶ τῶν προσθηκῶν τούτων, ἐξ ὧν ἡδύνατο νὰ προκύψῃ ἡ ἀλήθεια.

Ἄλλ' ὁ ἐλλόγιμος ἀνὴρ παρεῖδεν ὅτι ἐν τοῖς γράμμασι τῆς κοινότητος Λιβόρνου ὑπάρχει γράμμα, ἐξ οὗ μανθάνομεν ὅτι ἔτει 1760 μηνὸς Ἰανουαρίου ὀγδόῃ «ἡμέρᾳ Κυριακῇ εἰς τὰς ὥρας ἐννέα ἐγένεν ἡ πρώτη λειτουργία καὶ ἐμοιράσθησαν λαμπάδες κοινῶς ὁλονῶν τῶν ἀδελφῶν καὶ λοιπῶν»⁽³⁾. Περιπλέον δὲ προστίθεται ὅτι τὸ συμφωνητικὸν γράμμα τῆς κοινότητος, ὃ δημοσιεύει ἄνευ ἐπισημάνσεως ἔτους καὶ ὡς ἀνέκδοτον, ἐγένετο ἔτει 1816 καὶ προεδημοσιεύθη ἐν Λογίου Ἑρμοῦ

(1) Περὶ τῆς ἐν Λιβόρνῳ ἐλληνικῆς σχολῆς, ἐν Παρνασσῷ (Ἀθήνησι, 1885 εἰς 8ον) τόμῳ Θ', σελ. 323—340.

(2) Θεμιστ. Βολίδου Χιακὰ καὶ πρὸς τὴν Χίον σχετικὰ ἔγγραφα ἐκ Λιβόρνου, ἐν Χιακῶν χρονικῶν (ἐν Ἀθήναις, 1919, εἰς 8ον) τεύχει Δ', σελ. 164—165.

(3) Ἐκ τοῦ ἀρχείου τῆς ἐν Λιβόρνῳ ἐλληνικῆς κοινότητος.

Ζερλές Ιωάννης - Εδμ. Βλαχόπουλος
14' - 1922

τῶν Τούρκων, ἀνακτησάντων τὴν Πελοπόννησον ἐν ἔτει 1715, κληρικοὶ καταφυγόντες εἰς τὴν Ἑσπερίαν μεταξὺ ἄλλων ἱερῶν κειμηλίων νὰ συναπεχόμισαν ἐκ Πατρῶν καὶ τὸ ὠμοφόριον τοῦτο, ὅπερ εἰς πάντας τοὺς ἐκάστοτε ἐπισκεπτομένους τὴν ἱερὰν Μονὴν τῆς Κρυπτοφύρας Ἑλληνας παρέχει ἐνδόμυχον ἀνακούφισιν καὶ παρηγορίαν, ὅτι ἐν Ἑλληνικωτάτῃ ὄντως μονῇ ἐπιμελέστατα φυλάσσεται καὶ μετ' Ἑθνικῆς ὑπηρεφανείας ἐπιδεικνύεται, οἷονεὶ πολῦτιμον αὐτῇ κληροδότημα τοῦ Θεοφάνους, ἑνὸς τῶν διαπρεπεστέρων Μητροπολιτῶν τῶν Παλαιῶν Πατρῶν καὶ Πατριαρχικοῦ Ἐξάρχου πάσης Δύσεως καὶ Πελοποννήσου.

τῆς Βιέννης ἔτει 1816 (1). Προτάσσονται δὲ τοῦ γράμματος τάδε· «γενομένης συνάξεως διὰ πιτακίων τοῦ συστήματος τῶν δεκαῆς ἀνεγνώσθη παρὰ τῶν ἐπιτρόπων τὸ κάτωθι πρόβλημα τοῦ ὁποίου ἰδοὺ τὸ ἀντίγραφον»· ἐν τέλει δὲ κεῖνται τάδε· «μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν ἀπεδέχθη, συναπεφασίσθη καὶ ἐκυρώθη παρὰ πάσης τῆς συνελεύσεως τὸ ἀξιέπαινον τοῦτο πρόβλημα. Μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν ταύτην ἔγραψαν οἱ ἐπίτροποι τῆς ἐνταῦθα ἐκκλησίας τὰ περὶ τούτου πρὸς τοὺς ἐπιτρόπους τῶν σχολείων τῶν Ἀθηνῶν, τῆς Χίου καὶ τῶν Ἰωαννίνων. Τὸ πρὸς τοὺς ἐπιτρόπους τῆς ἐν Χίῳ σχολῆς γράμμα ἔχει οὕτω».

Ἐντιμώτατοι κύριοι ἐπίτροποι τῆς ἐν Χίῳ σχολῆς.

Ἐκ Λιβόρνου α' Ἀπριλίου 1816.

Ὅχι μόνον ἡμεῖς, ἀλλὰ καὶ πᾶς ἓνας, φίλοι ὁμογενεῖς, ὅστις ἔχει σταλαγμὸν αἵματος ἑλληνικοῦ εἰς τὰς φλέβας του, αἰσθάνεται χαρὰν ἀνέκφραστον, ἀκούων τὸν ἱερόν σας σκοπὸν καὶ τὴν ἀδιάκοπον προθυμίαν σας περὶ τοῦ φωτισμοῦ τῆς Ἑλλάδος, διὰ τοῦ ὁποίου γρήγορα ἐλπίζεται νὰ στολισθῶσι τὰ τέκνα της μὲ τὰ λαμπρὰ ἑκεῖνα φῶτα μὲ τὰ ὁποῖα διὰ τοῦ θησαυροῦ τῆς φιλοσοφίας ἦσαν πάλαι ἐστολισμένοι οἱ διὰ παντὸς ἔνδοξοι πρόγονοί μας. Γνωρίζοντες δὲ ὅτι χρέος εἶναι, ὃχι μόνον εἰς τοὺς ἐν Ἑλλάδι κατοικοῦντας, ἀλλὰ καὶ εἰς τοὺς ὅπου ἂν διατρίβωσι Γραικοὺς νὰ συναγωνίζωνται καὶ νὰ συντρέχωσι κατὰ τὸ δυνατόν διὰ νὰ ἐπιταχυνθῇ τῆς φιλοσοφίας ἡ πρόοδος, καὶ νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν κοινὴν ἡμῶν πατρίδα ἡ προτέρα αὐτῆς ζηλευμένη λαμπρὰ καὶ ἔνδοξος κατάστασις· διὰ νὰ ἐκπληρώσωμεν καὶ ἡμεῖς ἐν μέρος τοῦ χρέους μας, καὶ νὰ μὴν εἴμεθα μόνον ἄργοι θεαταὶ τῆς εἰς τὸ καλὸν τῆς κοινῆς ἡμῶν πατρίδος μεταβολῆς, ἀπεφασίσαμεν διὰ συνελεύσεως νὰ τρέφῃ ἡ ἐδῶ ἐκκλησία τοῦ γένους μας νέους τρεῖς ὁμογενεῖς, ἓνα δηλαδὴ αὐτόθεν, ἄλλον ἀπὸ τὰ Ἰωάννινα καὶ ἄλλον ἀπὸ τὰς Ἀθήνας, ἐπὶ σκοπῷ νὰ σπουδάζωσι τέσσαρας χρόνους τὰς ἐπιστήμας εἰς τὰς ἐν Ἰταλίᾳ ἀκαδημίας ἢ εἰς Ῥώμην τὰς τέχνας, καθὼς ἀπὸ τὸ ἐγκλειστον τῆς ἀποφάσεως παρατηρεῖται ἀντίγραφον. Μετὰ τὴν παρέλευσιν τῶν τεσσάρων χρόνων θέλει πᾶς ἓνας ἐπιστρέφει εἰς τὴν πατρίδα του διὰ νὰ μεταδώσῃ εἰς αὐτὴν τὰ ὅσα ἀπέκτησε φῶτα. Ἡ ἐκλογὴ τοῦ νέου

(1). Θεμιστ. Βολίδου Χιακὰ καὶ πρὸς τὴν Χίον σχετικὰ ἔγγραφα ἐκ Λιβόρνου ἐν Χιακῶν χρονικῶν τεύχει Δ', σελ. 156—158.

θέλει γίνεσθαι κατὰ τὴν ἀπόφασίν μας, καὶ ὅταν μᾶς τὸν στείλετε ἐδῶ συντροφευμένον μὲ τὰς εἰς αὐτὴν ἐξηγημένας ἀποδείξεις, ἀναγκαίᾳ διὰ τὴν καλὴν τοῦ σκοπομένου ἐκβασιν, θέλομεν ἡμεῖς φροντίσειν διὰ νὰ τὸν ἐξαποστείλωμεν νὰ σπουδάσῃ εἰς ὅποιαν τῶν ἀκαδημιῶν κρίνομεν καλλειτέραν.

Αὕτη, φίλτατοι ὁμογενεῖς, ἡ μικρὰ συνεισφορὰ γίνεται ὑπὲρ τὴν δύναμίν μας διὰ τὰ ὑπερβολικὰ τῆς ἐκκλησίας μας ἔξοδα καὶ ἀδιακόπους βοηθείας καὶ ἐλεημοσύνας πρὸς τοὺς καθ' ἡμέραν ἐδῶ ἐρχομένους πτωχοὺς καὶ δυστυχοῦντας ὁμογενεῖς, ὅμως νὰ βοηθήσωμεν καὶ ἐκ τοῦ ὑστερήματος ἀπεφασίσαμεν, ὅχι μόνον ἵνα κάμωμεν τὸ ἀπαιτούμενον χρέος μας, ἀλλὰ καὶ σᾶς νὰ ἐνθαρρύνωμεν πρὸς τὴν ἐνδοξον τῶν κοινοφελῶν ἀγώνων σας ἐξακολουθήσιν, τῶν ὁποίων τὴν ἐκβασιν ἐπευχόμενοι παρὰ τοῦ πανσόφου Θεοῦ εὐτυχεστάτην, ἀδελφικοασπαζόμενοί σας ὀλοψύχως μένομεν προθυμότατοι.»

Ταῦτα ἐδημοσιεύθησαν ἐν ταῖς «ἀγγελίαις» τοῦ ἐν Βιέννῃ δημοσιευομένου Λογίου Ἑρμοῦ τοῦ ἔτους 1816 σταλέντα ὑπὸ τοῦ ἐν Τεργέστη Σταματίου Ροδοκανάκη, οἱ δ' ἐκδύονται τοῦ Λογίου Ἑρμοῦ προέταξαν τάδε· «διὰ τοῦ ἐν Τεργέστη φιλοκάλου καὶ φιλομούσου Σταματίου Ροδοκανάκη μᾶς ἐστάλησαν αἱ ἀκόλουθοι χαροποιαὶ εἰδήσεις κήρυκες γενναίων τῶν ὄντι ἐλληνικῶν φρονημάτων καὶ ἀρετῆς, καὶ ἀποδείξεις τοῦ ὅτι ἂν καὶ πολλοὶ τῶν εἰς διαφόρους τόπους διεσπαρμένων Ἑλλήνων ἐλησμόνησαν ἢ ἀμελοῦσι τὰ πρὸς τὴν κοινὴν μητέρα καὶ πατρίδα ἱερὰ χρέη των, εὐρίσκονται ὅμως καὶ πολλοὶ πρόθυμοι ἐκπληρωταὶ τῶν χρεῶν τούτων ὅταν εὕρωσιν εὐκαιρίαν· χαίρομεν ἐκ ψυχῆς, ὅσάκις λαμβάνομεν περίστασιν νὰ κηρύττωμεν πρὸς τὸ πανελλήνιον τοιαύτας εἰδήσεις»⁽¹⁾. Καὶ ταῦτα μὲν ἀρκετὰ εἶναι ὥς πρὸς τὰς προσθήκας καὶ διορθώσεις τοῦ ἐλλογίμου Βολίδου.

Παρατίθεμαι δ' ἐν τέλει περὶ τοῦ πρώτου διδασκάλου τῆς ἐν Λιβόρνῳ ἐλληνικῆς σχολῆς Γρηγορίου Παλιουρίτου, ᾧ παρεῖδον πρότερον. Ὁ Διονύσιος Πύρρος ἔτει ,αως' παραγενόμενος ἐκ Λιβόρνου σημειοῦται· «διδάσκαλος δὲ ἐλληνικὸς ἦτον ὁ σοφὸς Γρογόριος ὁ Παλιουρίτης λεγόμενος, ἕναν ὀφθαλμὸν εἶχεν ὁ μακάριος πλὴν ἔβλεπεν ὡς

(1) Ἑρμῆς ὁ Λόγιος (ἐν Βιέννῃ, 1816, εἰς 8ον), σελ. 199 -- 203.

νὰ εἶχε τέσσαρας, αὐτὸς ἐτύπωσε τὴν ἑλληνικὴν ἱστορίαν εἰς δύο τόμους»⁽¹⁾. ὁ δὲ Κωνσταντῖνος Κούμας σημειοῦται «συγχρόνως μὲ τὸν Ἀλεξανδρίδην ἑκατεγίνετο εἰς ἔργον παρόμοιον (δηλαδὴ ἑλληνικῆς ἱστορίας) ὁ ἐν Λιβόρνῳ τότε διδάσκαλος τῆς ἑλληνικῆς σχολῆς Γρηγόριος Παλιουρίτης ἱεροδιάκονος, Ἰωαννίτης τὴν πατρίδα. Συνέγραψεν ἢ συνέλεξεν ἐξ ἑτερογλώσσων συγγραφέων τὴν ἱστορίαν τῆς Ἑλλάδος, καὶ τὴν ἐξέδωκε τὸ πρῶτον ἐν Βενετίᾳ 1807 εἰς δύο τόμους καὶ δεύτερον 1815»⁽²⁾. Ὁ Γρηγόριος ἔγραψε τῷ Ἀδαμαντίῳ Κοραῇ καὶ ἐζήτει τὴν αὐτοῦ βοήθειαν εἰς τὴν συγγραφὴν τῆς ἑλληνικῆς ἱστορίας ⁽³⁾.

Σημειοῦμεν καὶ τινὰ ἁμαρτήματα γενόμενα ἐν τῇ «περὶ τῆς ἐν Λιβόρνῳ ἑλληνικῆς σχολῆς» μελέτῃ τῇ δημοσιευθείσῃ ἐν τῷ Παρνασσῷ.

σελ. 326 στιχ. 1 προσθετέα ἡ λέξις *προστρέχουν* πρὸ τῆς λέξεως *βιαζόμενοι*. καὶ στιχ. 12 ἀπαληπτέα ἡ λέξις *δόξαι*. σελ. 331, στιχ. 2 προσθετέα ἡ λέξις *τοιούτοι* πρὸ τῆς λέξεως *μαθηταί*. καὶ στιχ. 18 προσθετέος ὁ σύνδεσμος *καὶ*. καὶ σελ. 332, στιχ. 8 ἀπαληπτέα ἡ λέξις *καλός*.

Ἐν χειρογράφῳ τεύχει γεγραμμένῳ ἐν Βιέννῃ ἔτει 1793 ἐπιγραφομένῳ δὲ «Ἀθανασίου Ψαλλίδα Λογική, κατὰ νεωτέρους μὲν συντεθεῖσα, μεθόδῳ δὲ μαθηματικῇ ἐξυφανθεῖσα χάριν τῶν φιλομούσων Ἑλλήνων» καὶ ἀποκειμένῳ ἐν τῇ Ἑθνικῇ βιβλιοθήκῃ κεῖνται δύο ἐπιγράμματα τοῦ Γρηγορίου.

Γρηγορίου ἱεροδιακόνου Παλιουρίτου ἐπιγράμμα-
τα εἰς τὴν Λογικὴν
ὥς ἐκ τῆς βίβλου.

Τίπτ' ἐκθαμβος ἔει φράσιν θ' ὀράων μου ξεῖνε;
Τί γάρ; Εὐγενίου εἵμασιν, οὐκ ἐμέγε
Γεννήτωρ εἴλυξέ μευ, ἦε Ἀριστοτέλειο.
Κεῖνοι πρὸς δόξαν, πρὸς δὲ τὸ κοινὸν ἐμός.

(1) Περιήγησις ἱστορικὴ καὶ βιογραφία Διονυσίου Πύρρου τοῦ Θετταλοῦ (ἐν Ἀθήναις, 1848, εἰς 8ον), σελ. 46.

(2) Κωνσταντίνου Κούμα, Ἱστορίαι τῶν ἀνθρωπίνων πράξεων (ἐν Βιέννῃ, 1831, εἰς 8ον), τόμ. 5ῳ, σελ. μδ'.

(3) Νικολάου Ν. Δαμαλᾶ, Ἐπιστολαὶ Ἀδαμαντίου Κοραῇ (ἐν Ἀθήναις, 1885, εἰς 8ον), τόμ. Α', σελ. 46.

112 ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΕΝ ΛΙΒΟΡΝΩ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΣΧΟΛΗΣ ΠΡΟΣΘΗΚΑΙ

Ἔτερον.

Τίς τεὸς ἦρα τοκεὺς δέλτος ἐρατή; Ψαλίδας.
τοῦ γόνος; Ἑλλήνων. Ποῖ τέκε; Γερμανία.
Τοῦ χάριν οὕτω; φοιτητῶν καὶ σαφηνίας ἡμῖν
στρεπτεὸς σὸς ῥὰ πατήρ, μόχθοιο οἷο χάριν (¹).

(1) Ἰωάν. καὶ Ἀλκ. Σακκελίωνος, Κατάλογος τῶν χειρογράφων τῆς Ἐθνικῆς βιβλιοθήκης τῆς Ἑλλάδος (ἐν Ἀθήναις, 1892, εἰς 8ον), σελ. 209—210.

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

007000050970

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ